

**М. Д. РУДЕНКО ПРО ПОВЕРНЕННЯ ПОРУШЕНОЇ РІВНОВАГИ
МІЖ ЛЮДСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ЗЕМЛІ І ЗАКОНАМИ ВСЕСВІТУ**¹Роман НАКОНЕЧНИЙ, кандидат філософських наук²Олег СТАСІВ, доктор сільськогосподарських наук, член-кореспондент НААН¹Андрій КОПИТКО, кандидат історичних наук¹Львівський національний університет природокористування,

вул. В. Великого, 1, м. Дубляни, Львівський р-н, Львівська обл., 80381, Україна

²Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. Грушевського, 5, с. Оброшине, Львівський р-н, Львівська обл., 81115, Україна

e-mail: ranakonechny@gmail.com

У статті розкриваються філософські аспекти фізико-економічного вчення українського мислителя та вченого, громадського діяча Миколи Руденка (1920-2004), в центрі уваги якого перебуває проблема гармонізації особистісного, соціального та природного в життєдіяльності людини та її об'єднань. Категорії космічного, вселенської енергії, духовного є вихідними для розуміння моделі українського мислителя, нерозривно пов'язаної з національними релігійними та філософськими уявленнями і підходами. М. Руденко трактує особистість як єдність усвідомленої індивідуальності, що виступає в якості суб'єкта відповідальності та внутрішнього світу людини. Український мислитель утверджує ідеї першості духовного над матеріальним, подолання кризи духу як найстрашнішої кризи людини і людства, недопущення панування техносфери над ноосферою, похідний від енергії космосу характер людської праці. Мозок, властивістю якого є розумність, трактується мислителем як такий, що наділений досвідом лише земної сфери. Картина природи М. Руденка представлена як єдність макрокосму і мікркосму, котрі становлять суцільну тканину. Родоначальником життя на Землі є саме рослина, яка безпосередньо ліпиться Сонцем. Творча сила Сонця окреслюється М. Руденком як жива реальність космосу. За М. Руденком, теорія додаткової вартості, і теорія біосфери як трансформатора сонячної енергії насправді зливаються в єдину теорію Життя. Розглядати ці теорії необхідно у взаємозв'язку і взаємообумовленості, тобто на субстанціональному рівні. Додаткову вартість М. Руденко розкриває як енергію прогресу, котра є творчим процесом Сонця і Всесвіту, його променевої субстанції, яка у всіх релігіях називається Богом. Економічна модель суспільства нерозривно пов'язана у фізико-економічному вченні М. Руденка з його вченням про Світобудову.

Ключові слова: Всесвіт, Космос, субстанція, енергія прогресу, праця, Сонце, рослина, фізична економія, Дух, духовність, природа.

Вступ.

Філософія і наука, які по своїй суті є дисциплінами теоретичними, дозволяють нам з усією впевненістю сказати, що вивчення природи, окрім суто наукового, неминуче за своїм змістом і формою має філософський характер. Це означає, що філософія за допомогою свого методологічного інструментарію та понятійно-категоріального апарату не лише впорядковує, координує, осмислює здобутки природознавства, а й має реальну можливість їх передбачити. Зауважимо також, що за допомогою філософських знань усвідомлюється механізм цілісної енергетичної структури, що створює гармонійну взаємодію земного і небесного планів буття. Філософська категорія «космізм» означає осмислення Всесвіту як структурно організованого цілого. В свою чергу, поняття енергетизму розкриває субстанційну і динамічну першооснову світу, допомагає чіткіше розуміти феномен енергетичної взаємодії людини і природи. В цьому відношенні і є важливим звернення до вчення українського мислителя, вченого та громадського діяча М. Д. Руденка (1920-2004).

Матеріали і методи.

В статті використано загальнофілософські методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, діалектики та метафізики. Основою для написання статті слугують праці М. Д. Руденка та інших вітчизняних й зарубіжних мислителів, котрі працюють в сфері фізичної економії, космізму, філософії збалансованого природокористування.

Результати та обговорення.

Подвижництво М. Д. Руденка полягає перш за все в тому, що, формулюючи для України і для людства свою концепцію філософсько-наукового рятівного знання, він вказує на ті енергетичні можливості, які здатні зробити нашу цивілізацію безсмертною. З цього приводу мислитель писав: «І лише тоді, коли справді кожна освічена людина осягне природу додаткової вартості, небезпека загибелі земної цивілізації поволі відіпре – земне людство здобуде безсмертя» (Руденко М. Д., 2019, с. 393).

Виходячи з власного досвіду, класик української школи фізичної економії М. Д. Руденко констатує, що одні люди все це засвоюють з легкістю таблиці множення, іншим вона взагалі непріступна, хоч на

перший погляд, здається доволі простою, і що тут йдеться, очевидно, про психологічні властивості, «або точніше: *про здатність чи нездатність поглянути на себе очима космосу*» (підкреслення наше). І далі він уточнює цей висновок таким чином: «Доволі просто мені далася істина, що додаткова вартість приходить на землю лише з космосу за допомогою злаків. Я маю на увазі пшеницю, жито, кукурудзу тощо... Ніяких інших провідників додаткової космічної енергії в земній природі не існує взагалі» (Руденко М. Д., 2019, с. 393).

При всьому цьому Микола Руденко розумів, що безглуздо заперечувати експлуатацію (особливо первісним капіталом), так само як безглуздо з цієї експлуатації виводити додаткову вартість. На його думку, Марксова модель капіталу ніскільки не узгоджена з законами природи, а особливо з *законом збереження і перетворення енергії*. «Чому ж цьому законіві підкоряється Всесвіт. То чи здатне вийти з під його впливу людське суспільство... Нарешті він зважився взяти бика за роги (Юпітера) і...здійснити задумане ще Гербертом Велсом: зривання бороди Карла Маркса» (Сверстюк Є., 2013, с. 14).

Головною справою свого життя М. Руденко вважав не письменницьку діяльність, а «сонячну теорію додаткової вартості, тобто прорив через павутину марксизму до істини, закладеної в християнській символіці про «п'ять хлібин Христових», хліб і вино в момент причастя. При цьому Микола Руденко посилається на класика української філософії: «Сковорода казав: у міфах і притчах біблійних треба вбачати *закони природи*, яких люди поки що не спроможні пояснити. Це між іншим, не заважало Григорію Савичу бути глибоко релігійною людиною і славити Христа. Але його релігійність не була непорушно догматичною – вона допомагала йому вільною думкою пізнавати світ, Всесвіт» (Руденко М. Д., 2019, с. 415).

І ми тут підходимо до розв'язки важливого питання. «Як тільки в моєму мозку майнула думка про п'ять хлібин Христових, стався полум'яний удар в мою голову», – пише Микола Руденко, «і з'явилося відчуття вогненного шолому на черепі. Я ввесь ніби опинився у вогненному вирі – моє «Я» жило в центрі цього вогню. Мені було сказано, що в роках вісімдесятих природа відмовить радянській державі в можливостях дальшого існування: якщо вона не перебудує економічної системи, то має впасти. Головною причиною падіння буде те, що ця держава виснажує землю (гумус) і багатства надр» (Руденко М. Д., 2019, с. 416). І ось формула енергії прогресу виглядає наступним чином: «В с/г завжди мають залишатися три хлібини – тобто три рівновеликі частини біологічної енергії, якою годується людство. *Одна* витрачається на харчування та інші потреби самих хліборобів, *друга* – на компенсацію енергетичних втрат гумусу, *третья* на годівлю тварин і птиці (ясла). І лише дві хлібини з п'яти мають право розділити порівно держава та промисловість» (Руденко М. Д., 2019, с. 416-417).

Тоталітарна держава витрачає на себе і промисловість три хлібини. Саме така «космічна арифметика й призводить її до загибелі. Причина доволі проста: *тоталітарна держава виснажує землю*. Тоді Творець через голод і народні злидні ламає таку державу аби відновити світовий порядок. Власне світовий порядок підтримується автоматично, якщо все збіжжя залишається у повній власності землеробів» (Руденко М. Д., 2019, с. 417).

Наша цивілізація має лише ту перевагу, що ми оволоділи атомною енергією. Проте втратили ми не менше, ніж здобули, а може і більше. Ми втратили ту велику зосередженість, яка необхідна для духовного освоєння Всесвіту. Наші далекі предки вміли робити великі філософські висновки з невеликих, крихітних експериментальних даних. І М. Руденко вказує як приклад на Піфагора і його послідовників, які витворили модель Всесвіту – вчення про гармонію сфер, котре було «*стихійно кібернетичним*». Послідовники Піфагора бачили Всесвіт як єдиний організм, що заснований на самоуправлінні. У Піфагора є прекрасне поняття «*Монада*». Це одночасно і субстанційна одиниця Буття, і Єдине. Або Єдиний. У Піфагора Єдиний виглядає так: Бог є Природа, Природа є Бог» (Руденко М. Д., 2008, с. 91).

Те, що мучило багато років М. Руденка, було водночас і щастям, бо це у вигляді багатозначних символів несе церква. На його переконання, є «п'ять таємничих сутностей, які є підвалиною кожного суспільства, котрі відображають Головний Закон Космосу. Уособленням трьох з них є Свята Трійця, присутня в християнстві та багатьох інших релігіях світу. За словами М. Руденка, на землі *Свята Трійця живе в пшеничному зерні*. «Саме тому на причасті ти й споживаєш церковну проскуру – аби причаститися до Бога, що є Трійцею в єдиному, тобто в *хлібній зернині*». Енергетично інші дві одиниці належать соломі, коренеплодам, траві тощо – тобто плодам сільського господарства, що лишаються геть поза збіжжям. Разом із зерном вони складають *п'ять енергетичних одиниць* щорічного фотосинтезу, який власне й належить бачити основою суспільного життя. На думку М. Руденка, якщо держава відбирає в селянства зерно і лишає землеробам тільки *дві одиниці* – поволі вмирає і гумусний шар планети, держава прямує до загибелі, а її громадяни до голодної смерті. «Якщо бодай одна з трьох рівновеликих потреб (їжа для людей в сільському господарстві, корми для худоби, птиці, і витрати на ґрунт, боротьба за ґрунт, та щорічне збагачення врожайності) не задовольняється – це веде до виснаження та руйнування землі. І навпаки: якщо всі продукти сільського господарства (селянської праці) дістаються виробникові, а відтак вільно ідуть на ринок, тоді автоматично всі потреби села задовольняються – *космічний арифмометр* лишає хліборобам три енергетичних одиниці щорічного фотосинтезу». Саме завдяки цьому, підкреслює мислитель, в суспільстві панує гармонія, перемагає світовий порядок. «Відповідно настає повний

достаток, розквіт усіх суспільних сил» (Руденко М. Д., 2019, с. 431-432).

Виклавши суть цієї космічної арифметики, суть і зміст поняття Енергії Прогресу, М. Руденко підкреслює, що «люди мусять знати космічну арифметику краще, ніж «Отче наш», бо то є «Отче наш» у ділі, у суспільному житті. Та поки що вони цього не бажають знати – особливо там, де понад сім десятиліть жорстоко убивали землю (мається на увазі СРСР. – *Р. Наконечний*). А вбиваючи землю, не можна не вбивати людей» (Руденко М. Д., 2019, с. 432).

Біблія дає відповідь на поставлене Миколою Руденком питання про розуміння чи нерозуміння космічної арифметики: «Кукіль заглушив добре зерно» (Мат. 13:24-30). А це означає, що марксизм одним з перших порушив закони природи вченням про додаткову вартість, і не врахував закон збереження та перетворення енергії, відкритий та обґрунтований німецьким лікарем Юліусом Робертом Майером ще в 50-х рр. XIX ст. Направду, Бог відкриває розуміння правди та істини поступово (від Ф. Кене до Ю. Р. Майера), в міру зусиль, які люди докладають до цього, прохаючи Бога про це: «А путь проведено, наче те світло ясне, що світить все більше та більше, аж до повного дня» (Прип. 4:18). Воістину, як писав Т. Г. Шевченко, «Земля плаче у кайданах, як за дітьми мати, нема кому розкувати, одностайно стати за Євангелію правди, за темні люди, нема кому Боже, Боже, чи тож і не буде?». Біблія з цього приводу каже: «Щасливі лагідні, бо вони успадкують землю» (Мат. 5:5). Правда є закрита для гордих і самовдоволених людей. Про них Ісус Христос казав так: «Затовстіло бо серце людей цих, тяжко чують вухами вони» (Мат. 7:13). З цього приводу С. Кримський підкреслює, що в «людині поєднується розум, високий дух, що пов'язує її з Універсумом, здатність трансперсональних переживань прирученості до Космосу та нижчі інстинкти, що асоціюють пільму тварного підпілля» (Кримський С., 2008, с. 38). Саме ці, нижчі інстинкти і має на увазі М. Руденко, описуючи таких людей, що не мають космічних мотивів, і в яких відсутні духовні якості самого Всесвіту. Їх треба формувати в людині. «Мова йде, – підкреслює М. Руденко, – про здатність чи нездатність поглянути на себе очима космосу», і зрештою про подолання обивательського його розуміння (Руденко М. Д., 2019, с.393).

У пісні «Нема в світі Правди, Правди не зискати» український філософ Г. С. Сковорода відводить своїй Вітчизні особливе місце, саме тут зринає контрверсія між Україною та Московщиною, яка всю Малоросію називає тетерваками. «Чего ж стыдиться. Тетервак есть птица глупа, но не злобива. Не тот есть глуп, кто не знает..., но тот, кто знать не хочет» (Сковорода Г., 2011, с. 920). Очевидно, що і в М. Д. Руденка це розуміється аналогічно стосовно до бачення природи додаткової вартості в його час, коли вона видавалась неприступною.

Розкриваючи суть енергії прогресу, зміст космічної арифметики, яку М. Руденко несподівано дістав із надр Космосу, що впало на нього небесною благодаттю та водночас великою мукою, він з цього приводу підкреслював, що це «така незвичайна тема, що одній людині досить натяків, аби вона тебе зрозуміла, зате інші не допоможуть і роки ретельних студіювань. Ніби й справді, одна душа несе ці знання шляхом перевтілень із далеких епох. Їй слід лише нагадати – і гнозис одразу ж прокидається в ній, стаючи її духовною сутністю; інша душа ніколи з ним не зустрічалася раніше, і він взагалі їй не під силу». І на прикладі рідних і знайомих М. Руденко говорить, хто належить до першої категорії душ людських, а хто до другої (Руденко М. Д., 2019, с. 455). І далі він пояснює, чому його зрозуміли ті, хто належить до першої категорії: «Нас поєднав Космос. Всесвіт став

особисто нашим, його грандіозність нас не лякала – все одно з боку духовного Він може дорівнювати Людині, навіть уміє стати Людиною. Так було тоді, коли Він став Ісусом Христом. Він же, Христос, має жити в кожному з нас – і тоді земна людина дорівнює Всесвітові» (Руденко М. Д., 2019 с. 455).

Відповідаючи на просте запитання «Чому так сталося, що трьох близьких між собою людей (Григоренко, Маринович, Руденко) відвідує Небесний Вогонь, якого тисячоліттями називали Богом», М. Руденко пише: «Хіба це не свідчить про те, що Світовий Розум шукає порозуміння з людиною стосовно цих всесвітніх знань. Деякі люди це доволі глибоко розуміють, але їх ще дуже мало. На жаль, це ще не виведено на рівень державних знань. І саме це мене лякає. Бо в цих знаннях корениться вічне життя або загибель земної цивілізації» (Руденко М. Д., 2019, с. 651). А виступаючи на суді 1 липня 1977 р. з останнім словом, він говорив про те, звертаючись до суддів, що «Ви судите Всесвіт ...за те, що він словом оселився в людині... Це Логос, себто знання Всесвіту про самого себе. Всесвіт не просто існує, він повинен знати, як і для чого він живе. Живе він для того, щоб думати. Осмислює себе за допомогою Слова. Осмислює себе в Людині» (Руденко М. Д., 2019, с. 690).

М. Руденко піднімає тут питання про особливий ракурс особистості, яка має бути єдністю усвідомленої індивідуальності як суб'єкта відповідальності та внутрішнього світу людини. У цьому випадку, як пише український філософ Сергій Кримський, «особистість є притаманною феномену душі... і духу, що робить людину цілим світом... і в якій здійснюється трансформація зовнішнього світу у внутрішній. І справа не тільки в її космічній відкритості» (Кримський С., 2008, с. 33). У такому ракурсі відоме формулювання Е. Фроммом принципу особистості «не володіти усім, а бути всім», отримує доповнюючий онтологічний вимір. Тобто, мова йде про перехід людей з епохи раціоналізму до епохи духовності, із приматом духовного над матеріальним, подолання кризи духу як найстрашнішої кризи людини і людства, про недопущення панування техносфери над ноосферою. Загострився інтерес до людини духовної, «ноосферної» за висловом В. І. Вернадського, котра по-новому відноситься до цих проблем, про які пише М. Руденко. Філософ-косміст В. І. Вернадський, М. Бердяєв та інші українські філософи трактують людину як сутність Всесвіту, котра є головною цінністю світобудови, а шлях до високої духовності вбачають у злитті людини з Космосом. Така ноосферна людина відповідальна не лише за свою долю, але й за долю всієї планети (Вернадський В. І., 2005; Руденко Л. Г., 2013).

Як писав геніальний любомудр Г. С. Сковорода, людина народжується двічі – фізично і духовно. Саме духовне народження Г. С. Сковорода вважав істинним, оскільки людина осягає «божественне в собі», а зародки духовності людини існують в її серці від народження («філософія серця»). Духовну людину, на думку Г. С. Сковороди, інших українських мислителів, творить шлях добра: через пізнання, усвідомлення й розуміння своєї істинної духовної природи, свого призначення в світі, до чого людину закликає вчення Христа: «Бог і щастя – недалеко воно. Близько воно. У серці і в душі твоїй» (Сковорода Г., 1994, с. 141). А письменник-мораліст, громадянин-християнин М. В. Гоголь закликає: «Будьте не мертві, а живі душі. Немає других дверей, крім вказаних Ісусом Христом».

В Біблії описується загадкова нічна бесіда Ісуса Христа з Никодимом, під час якої було поставлене питання про подвійне народження людей. Народжений від жінки, промовляв Христос, повинен народитись удруге, згори. Бо «коли хто не народився згори, то не може побачити Божого Царства». Це здивувало Никодима, начальника юдейського, який не розуміє цих слів Христа: «Як може людина родитися, будучи старою? Хіба може вона ввійти до утроби своєї матері знову й родитись?». І чує відповідь Христа про те, що друге народження відбувається не від «жони» (що зродилося з тіла є тіло), що ж зродилося з Духа – є дух», і тому кажу тобі: Вам необхідно народитися згори». Тобто Ісус Христос в цій розмові говорить про небесне, а не земне, бо «Вітер віє, де хоче, і його

голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіль він приходить, і куди він іде. Так буває із кожним, хто від Духа народжений» (Євангеліє від св. Івана, 2002, 3, 3-8, с. 1311). Тобто, мова йде про друге, духовне народження, яке С. Кримський розглядає як здобуття особистості, як творіння світу, що продовжується для особистості, яка втягується у світовий творчий процес як його уособлення. Цей шлях (від індивідуума, тобто від плоті) до особистості (Духа) С. Кримський називає «духовною космогонією творіння особистості» (Кримський С., 2008, с. 34).

Коли мова йде про конкретних людей, то ці ідеї фізіократів про Сонце, Космос, Бога чи енергію прогресу легко сприймають люди, що здатні самих себе вписати в життєві процеси Космосу. Для них є цілком очевидним, що Сонце щороку збагачує людство своїми незрівнянними дарами, і саме звідси належить виводити додаткову вартість. В цьому відношенні, як слушно підкреслює М. Руденко, «без людської праці вона з'явиться не може, але ж сама праця можлива лише доти, доки людина споживає сонячну енергію, законсервовану в хлібі та інших плодах фотосинтезу. Отже, первинною є в жодному разі не праця – первинною є зв'язана в фотосинтезі енергія космосу». Важливо також «встановити, кому скільки належало в земному процесі, який ми називаємо економікою: землеробству, промисловості, державі» (Руденко М. Д., 2019, с. 402). М. Руденко наводить діалог з людиною, яка ставиться до землі як до машини (механістичний підхід) і без будь-яких сентиментів готова змусити землю родити і годувати людей. Заперечуючи такий підхід, М. Руденко стверджує, що гумусний покрив планети належить бачити як *живий організм* і називає таке світосприйняття як глибокі світоглядні розбіжності. Лише пізніше він збагнув, що «саме тут слід шукати ключ до розуміння їхньої *бездуховності*». «Розум і душа належать до різних категорій, хоч і зливаються в Логосі. Давно відомо: можна володіти гострим розумом і при цьому мати глуху і сліпу душу. Ба більше: взагалі не мати ніякої душі – тобто бути бездушним» (Руденко М. Д., 2019, с. 480).

Тому багатьох чиновників, і в т. ч. деяких письменників-чиновників М. Руденко називає бездушними, і саме тому вони прижилися на кремлівських верхах. Докорінні причини цього явища надміру складні – вони сягають у природу Космосу, як підкреслює письменник. *Мозок*, властивістю якого є розумність, наділений досвідом лише земної сфери. *Душа* володіє досвідом абсолютним, що належить цілому Всесвітові. Ось чому душевні порухи завжди багатші і щедріші за вчинки, спонукувані самим тільки розумом (Руденко М. Д., 2019, с. 480).

Але чому такі люди (за М. Руденком – бездушні) бачили в М. Руденку ворога? Листи, які писав він в ЦК (бо йому так було велено з Космосу 12-15 серпня 1963 р.) і він повних 10 років писав в партійні органи про катастрофу, до якої прямує СРСР. Коли він

послав телеграму М. С. Хрущову ще 18 квітня 1963 р., «це була акція абсолютно підневільна – не я це робив, а мною робила якась надмогутня сила... Цієї миті я сам собі видавався ненормальною людиною: не хочеш робити, а робиш, і здавалося: якщо не зробиш, не виконаєш того, що тобі велено з неба – обернешся геть на попіл». І далі: «Про себе не думав: я добровільно приймав послане небом. Як видно, мені належало одним органом дотику, за допомогою якого Вищий Розум вивчає те, що належало зруйнувати... Мій Бог жив під склепінням храмів, його храмом був цілий Всесвіт. Власне Всесвіт і Бог – це для мене було те саме». Мислителем рухала віра в те, що він «діяв не самочинно – на моєму плечі лежала рука Суцого». При чому він твердо знав, що Суций жде від нього «не проповідництва в біблійному розумінні, а завершення наукової праці, яку розпочав Ф. Кене і якого мало хто розумів» (Руденко М. Д., 2019, с. 484, 487).

М. Руденко підкреслює, що Ф. Кене пережив полум'яну злуку зі Світовим Розумом так само, як це сталося з ним, і що він про це не розголошував, «як не розголошував і я працюючи над «Енергією прогресу». Розуміння доробку Ф. Кене було результатом тривалих та складних власних пошуків М. Руденка: «Саме тому я зрозумів «Економічну таблицю» Ф. Кене як фізичну формулу, – саме тому, що відкрив її самотужки через 200 років після Кене. І тільки здійснивши це відкриття, побачив, що воно вже не раз приходило на землю» (Руденко М. Д., 2019, с. 491).

Картина природи не може бути повною, доки макрокосм і мікркосм не з'єднані в суцільну тканину. М. Руденко глибоко переконаний, що до такої єдності здатна привести сила Моносу, з якої власне і починається створення Всесвіту (Руденко М. Д., 2019, с. 16).

Попри термінологічні розбіжності, це те саме вчення Григорія Сковороди про єдність трьох світів, виведене з філософії серця. Цей титан духу рідного народу звеличував духовне начало людини в таких глибоких і мудрих роздумах: «Коли вдягаєш і прикрашаєш тіло, не забувай і про серце. Дві хлібини, два будинки і дві одежі, два роди всього є, всього є по двоє, через що є дві людини в людині одній, два батька – небесний і земний, і два світи – першородний і тимчасовий, і дві натури: божественна і тілесна в усьому-на-всьому» (Сковорода Г., 1994, с. 355).

Зустріч з духом Всесвіту (12 серпня 1963 р.) відкрила для М. Руденка доконечну потребу «безкровної перебудови» задля порятунку нашого світу: Богів слід повертати все, що ми в нього позичаємо. Селянин – найвірніший слуга Господній. Це він і тільки він мусить власними руками повернути Богів все Боже, тобто повернути порушену рівновагу між людською діяльністю на Землі і законами Всесвіту. Бог віддав землю рільникові для того, щоб він продовжував його справу на землі, щоб творення світу тривало до

кінця світу. «Можна навіть сказати, що рільник – це єдиний законний спадкоємець Бога на Землі», – наголошує Петро Скрійка. Гарантіями гармонійних відносин між рільником та Богом, вважає вказаний дослідник, «є важка праця на землі, яку цей рільник взяв у Бога у вічну оренду і котру по ньому ми, всі рільники, успадкували, і яка стала етикою його й нашого обов'язку, етикою поту, етикою постачання Богів хліба, щоб мав з чого ліпити свою людину, етикою для нас, для землеробів, економічно не надто оплатною, але для Бога надзвичайно важливою» (Скрійка П., 2011, с. 83-84).

М. Руденко наголошував спеціально, що вчення фізіократів, зокрема, Ф. Кене, наприкінці XVIII ст. не зрозуміли, і вони опинились тоді на становищі «глухонімих». І надалі небагато хто був спроможний осягнути суть їхнього вчення. Фізіократам, підкреслював мислитель, було властиве космічне мислення задовго до утвердження «космічного віку». Нерозуміння вчення фізіократів їхніми сучасниками та найближчими наступниками ще можна якось виправдати. Але в наш час не розуміти їхнього вчення – це означає зусиллями людини приректи світ на неминучу загибель. Недотримання природних законів людиною та її спільнотами в наш час суттєво пришвидшує момент глобальної катастрофи. Тому завжди пам'ятаймо, що кожній живій істоті відведена природою своя роль, і не варто намагатись робити підміну: «а) у людини ніколи не виросте листя замість волосся і коріння замість ніг; б) через це людина ніколи не зможе приймати енергію безпосередньо від Сонця; в) виснаживши родючість землі, людина втратить енергетичний зв'язок із Сонцем і неодмінно загине» (Руденко М. Д., 2008, с. 238).

Для того, щоб знайти вірні підходи до тих чи інших проблем, які поставлені М. Руденком, треба виходити з більш глибоких, філософських, або як пише відомий німецький філософ (антропософ) Р. Штайнер, духовних основ: «Кожна освічена людина зобов'язана засвоїти, що не тільки рослина залежить від того, що ми бачимо навколо неї. В рості рослин бере участь весь небосхил зі своїми зірками» (Steiner R., 1924, s.16). Р. Штайнер також зауважує, що «саме в сільському господарстві знаходимо, як це необхідно використати з Духу ті сили, які сьогодні зовсім невідомі і значення яких не

тільки в тому, щоб дещо покращити в сільському господарстві, але від них залежить, чи зможуть люди взагалі продовжувати своє життя в фізичному смислі на Землі» (Steiner R., 1924, s. 4). Нерозуміння цього багатьом сферам життя принесло велику шкоду, резюмує з цього приводу Р. Штайнер (Steiner R., 1924, s. 24). І висновок німецького філософа звучить багатозначно: «Не може бути ніякого розуміння життя рослинного світу, якщо упускається з уваги, що все існуюче на Землі, по суті своїй є відображенням того, що протікає в Космосі» (Steiner R., 1924, s. 28). В цілому вчення Р. Штайнера викликає значне зацікавлення і нині, коли для людини актуальною як ніколи є проблема гармонізації відносин з природним середовищем, і заклало зокрема початки біодинамічного землеробства в сільському господарстві (Steiner R., 2022; *Biodynamische Landwirtschaft I*, 2008; *Biodynamische Landwirtschaft II*, 2009; *Biodynamische Landwirtschaft III*, 2010/2011).

М. Д. Руденко вказує на те, що ми повинні з повною ясністю усвідомити, що «земне життя належить не Землі – воно явище космічне» (Руденко М. Д., 2019, с. 69). І К. А. Тімірязєв, і В. І. Вернадський, і О. Л. Чижевський та інші підтверджували сонячне походження життя. І як висновок, який випливає з цього, є те, що родоначальником життя на Землі є саме рослина, яка безпосередньо ліпиться Сонцем. Творча сила Сонця окреслюється М. Руденком як жива реальність космосу (Руденко М. Д., 2008, с. 60). М. Д. Руденко наголошує, що «духовний зв'язок з природою все більше втрачається, а разом з тим втрачається відчуття, що десь у Космосі відбуваються таємничі процеси, від яких залежить земне життя» (Руденко М. Д., 2008, с. 70). Ми щось створюємо за допомогою праці, але створюємо з допомогою (або вирішальною участю) Землі, Сонця, Всесвіту. Альтернативні цьому думки є хибні.

Коли мова йде про родючість землі, яка стоїть в основі додаткової вартості, це і є зрештою нагромаджена впродовж мільярдів років сонячна енергія. За М. Руденком, теорія додаткової вартості, і теорія біосфери як трансформатора сонячної енергії насправді зливаються в єдину теорію Життя. І якщо ми прагнемо відшукати ті глибокі знання, які допоможуть нам зрозуміти, де саме лежить шлях до безсмертя земної цивілізації, то ми зобов'язані розглядати ці теорії у взаємозв'язку і взаємообумовленості, тобто на субстанціональному

рівні. На цьому рівні термін «додаткова вартість» стає неможливим до застосування» (Руденко М. Д., 2008, с. 101). Ф. Кене називає його «чистим даром природи». М. Руденко, в свою чергу, окреслює додаткову вартість як енергію прогресу. Це і є творчий процес Сонця та й не тільки Сонця, а й Всесвіту, його променевої субстанції, яка у всіх релігіях називається Богом. І загалом правильно називається, наголошує з цього приводу М. Руденко (Руденко М. Д., 2008, с. 86, 87, 88). І ці духовні основи ми не маємо права недооцінювати чи забувати. В зв'язку з цим доцільно навести слова М. Руденка: «Чому треба прив'язувати економічну модель суспільства до вчення про Світобудову? Тому, що земна людина повинна мати цільний світогляд, а він, світогляд, складається не лише з соціального, а й з космічного. Якщо ці фактори існують нарізно, то це ще не світогляд» (Руденко М. Д., 2008, с. 495). Виходячи з цього, «треба завжди мислити потребами Всесвіту – і вже потім власними потребами. Ми не самі від себе – людство є діючим органом Всесвіту». Звідси переконливий висновок М. Руденка: «І лише тоді, коли ми працюємо на Всесвіт, ми працюємо на себе» (Руденко М. Д., 2008, с. 427).

Висновки.

Микола Руденко – виходець з народу. Саме цей народ, саме українці освоїли чорноземи по всій планеті Земля. Ця місія покладена Богом на українську націю. Нині генетично українськими, ще з часів Трипільської цивілізації, зерновими культурами, завезеними в різні частини світу, користується людство планети. «Усе в ньому від всеплодющої Землі і від всемогутнього Неба!» – так відгукується про М. Руденка Є. Сверстюк (Сверстюк Є., 2013, с. 15). Тому М. Руденко кинув «виклик офіційній догмі, яка ставила на карту всі цінності неба і землі, кинувся на захист матінки-землі, що нас хлібом годує, від її содомських дітей» (Сверстюк Є., 2013, с. 16). Саме він повстав проти існуючої системи, проти К. Маркса, який своїми писаннями потьмарив закони природи, виступив на захист євангельського Слова, що стало Світлом для світу. Тому М. Руденко прийшов до прийняття законів Божих у тому світі, де ті закони були зневажені, а сама природа брутально підкорювана і знищувана. На доведення цієї істини М. Руденко поклав все своє життя. Це в ньому від природи, істини і правди. Її не подолати нікому.

Список використаної літератури

Biodynamic farming I (2008). A selection of lectures from education and training. Editor: teaching and research community for biodynamic fields of life. 119 p. (In German).

Biodynamic farming II (2009). A selection of lectures from education and training. Editor: teaching and research community for bio-dynamic fields of life. 144 p. (In German).

Biodynamic farming III (2010/2011). A selection of lectures from education and training. Editor: teaching and research community for bio-dynamic fields of life. 168 p. (In German).

Gospel from St. John (2002). The Bible, or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testament from ancient Hebrew and Greek into Ukrainian newly translated [Text]: 988-1988. Jubilee edition on the occasion of the millennium of Christianity in

- Ukraine. Kyiv: Ukrainian Bible Society. P. 1308-1343 (In Ukrainian).
- Krymskyi S. (2008). Under the signature of Sofia. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska Akademiia». 718 p. (In Ukrainian).
- Rudenko L. G. (2013) Noospheric philosophy of V. I. Vernadskyi – the foundation of sustainable (balanced) planetary development. *Ukrainian geographic journal*. N 2. P.7-12 (In Russian).
- Rudenko M. D. (2019). The biggest miracle is life. Memoirs. Publisher: R. Rudenko. 2nd edition. Kyiv: «Klio». 696 p. (In Ukrainian).
- Rudenko M. D. (2008). The energy of progress. Gnosis and modernity. A metaphysical poem. Journalism. Poem. Kyiv: Zhurnalist Ukrainy. 716 p. (In Ukrainian).
- Skriika P. Milk and Gogol. Krakiv-Lviv, 2011. 145 p. (In Ukrainian).
- Skovoroda H. (1994). A conversation between five travelers about true happiness in life (a friendly conversation about peace of mind). *Hryhoriy Skovoroda. Works in 2 volumes*. Translation from the Old Ukrainian language and notes M. Kashuba, V. Shevchuk. (Harvard Library of Ancient Ukrainian Literature). Kyiv: AT «Oberehy». Volume 1. Poetry, fables, treatises, dialogues. Editor O. Myshanych. P. 325-358. (In Ukrainian).
- Skovoroda H. (2011). Poor lark. Parable. *A complete academic collection of works*. Edited by Professor Leonid Ushkalov. Kharkiv-Edmonton-Toronto: Maidan; Publishing House of the Canadian Institute of Ukrainian Studies. P.920-940 (In Ukrainian).
- Skovoroda H. (1994). The entrance door to Christian goodness. *Hryhoriy Skovoroda. Works in 2 volumes*. Translation from the Old Ukrainian language and notes M. Kashuba, V. Shevchuk. (Harvard Library of Ancient Ukrainian Literature). Kyiv: AT «Oberehy». Volume 1. Poetry, fables, treatises, dialogues. Editor O. Myshanych. P. 140-150 (In Ukrainian).
- Steiner R. (2022). Agricultural course. Humanities basics for the prosperity of agriculture. 7th edition. 504 p. (In German).
- Steiner R. (1924). Humanities basics for the prosperity of agriculture (Agricultural course). Koberwitz, Breslau. 250 p. (In German).
- Sverstiuk Ye. (2013). Fascinated by life. *Rudenko M.D. The biggest miracle is life. Memoirs*. Compiled by R. Rudenko. 1st edition. Kyiv: «Klio». P.7-19 (In Ukrainian).
- Vernadskyi V. I. (2005). Selected works. Edited by N. A. Serebryakov; translated by M. I. Kratko; NAS of Ukraine. Kyiv: Naukova dumka. 302 p. (In Ukrainian).

M. D. RUDENKO ON THE RETURN OF THE BROKEN BALANCE BETWEEN HUMAN ACTIVITIES ON EARTH AND THE LAWS OF THE UNIVERSE

¹Roman NAKONECHNYI, ²Oleh STASIV, ¹Andriy KOPYTKO

¹Lviv National University of Nature Management

²Institute of Agriculture of the Carpathian Region of NAAS

The article reveals the philosophical aspects of the physical and economic teachings of the Ukrainian thinker and scientist, public figure Mykola Rudenko (1920-2004), whose focus is the problem of harmonizing the personal, social and natural aspects of human life and its associations. The categories of cosmic, universal and spiritual energy are the starting points for understanding the model of the Ukrainian thinker, which is inextricably linked with national religious and philosophical ideas and approaches. M. Rudenko interprets personality as the unity of conscious individuality, acting as a subject of responsibility and the inner world of a person. The Ukrainian thinker affirms the ideas of the primacy of the spiritual over the material, overcoming the crisis of the spirit as the most terrible crisis of man and humanity, preventing the domination of the technosphere over the noosphere, the nature of human work derived from the energy of the cosmos. The brain, whose property is intelligence, is interpreted by the thinker as endowed with experience only of the earthly sphere. M. Rudenko's picture of nature is presented as a unity of the macrocosm and the microcosm, which form a continuous fabric. The progenitor of life on Earth is the plant itself, which is directly shaped by the Sun. The creative power of the Sun is outlined by M. Rudenko as a living reality of the cosmos. According to M. Rudenko, the theory of surplus value and the theory of the biosphere as a transformer of solar energy actually merge into a single theory of Life. It is necessary to consider these theories in relation to each other, i.e. at the substantive level. M. Rudenko reveals additional value as the energy of progress, which is the creative process of the Sun and the Universe, its radiant substance, which is called God in all religions. The economic model of society is inextricably linked in M. Rudenko's physico-economic theory with his theory of World Structure.

Keywords: Universe, Cosmos, substance, energy of progress, work, Sun, plant, physical economy, Spirit, spirituality, nature.

Отримано: 15.05.2023

Погоджено до друку: 29.05.2023